

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Kraj Vysocina

Sacharidy II

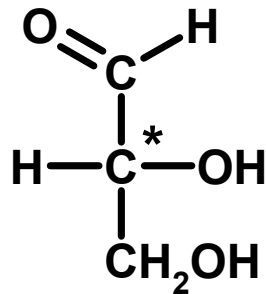
Optická aktivita sacharidů, genetická řada monosacharidů

Vypracoval: **RNDr. Milan Zimpl, Ph.D.**

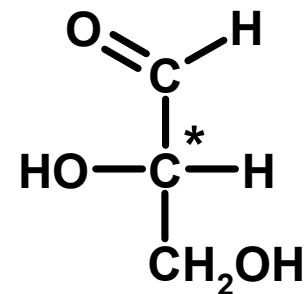
TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN
EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

Centra optické aktivity

- Glycerinaldehyd má ve své molekule **chirální centrum** na $C_{(2)}$

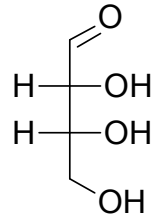
D-glycerinaldehyd

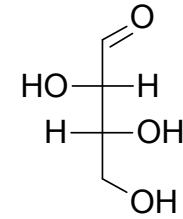
L-glycerinaldehyd

- Od obou forem glycerinaldehydu můžeme odvodit další aldosity tak, že mezi aldehydovou skupinu a sekundární alkoholovou skupinu na druhém uhlíku vsuneme další sekundární alkoholovou skupinu. To lze učinit dvěma způsoby (vzniká tak další chirální centrum).
- Vzniklá dvojice cukrů se nazývá **epimerní cukry**
- Takto lze odvodit tzv. **genetickou řadu cukrů**
- V přírodě se vyskytuje většina sacharidů ve formě **D**

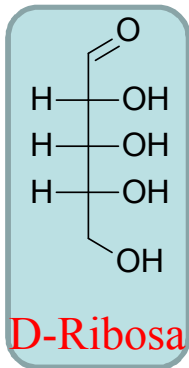
Strukturní souvislosti aldós

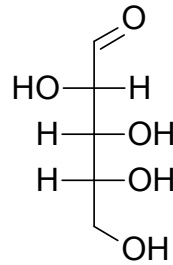
D-Erythrosa

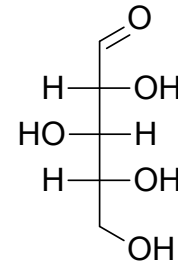
D-Threosa

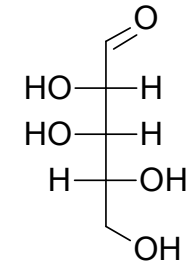
D-Ribosa

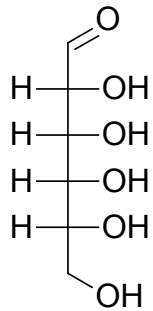
D-Arabinosa

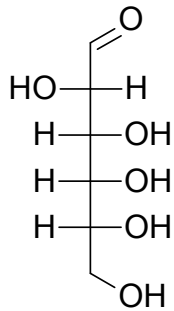
D-Xyloza

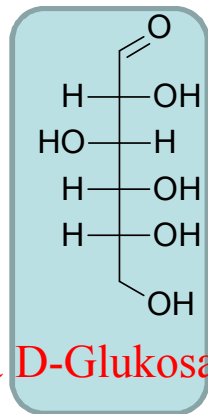
D-Lyxosa

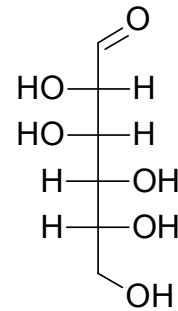
D-Alloza

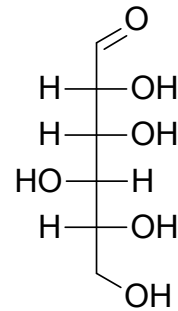
D-Altrosa

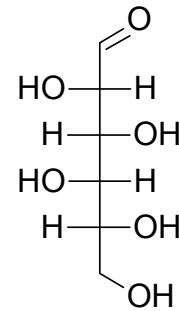
D-Glukosa

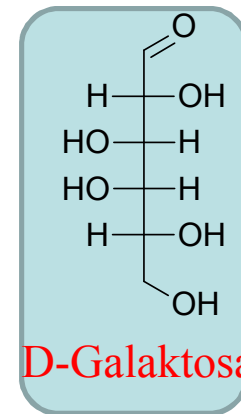
D-Mannosa

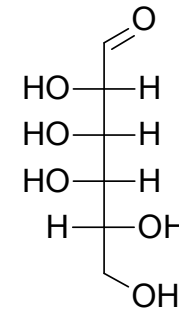
D-Gulosa

D-Idosa

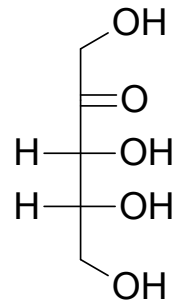

D-Galaktosa

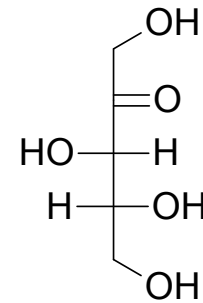

D-Talosa

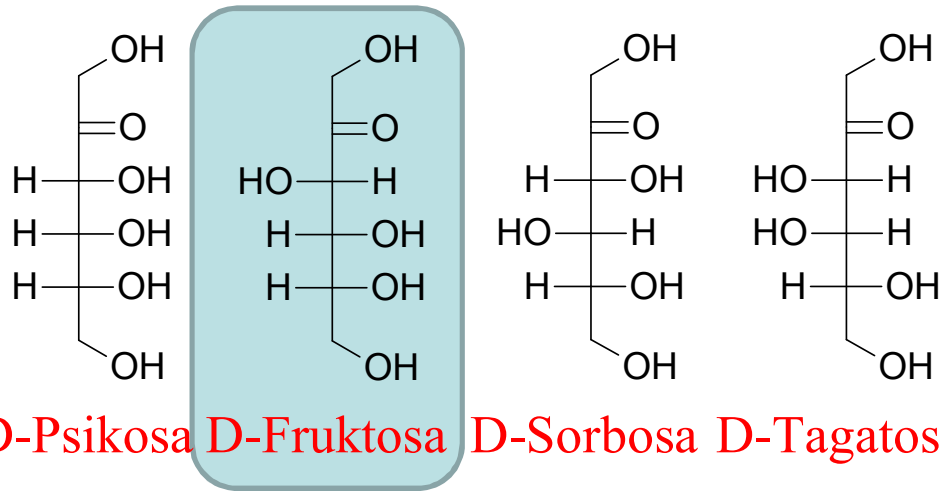
Strukturní souvislosti ketos

D-Ribulosa

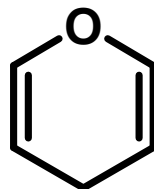
D-Xylulosa

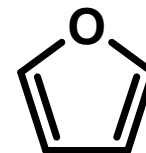
D-Psikosa D-Fruktosa D-Sorbosa D-Tagatosa

Haworthovy vzorce

- Zkoumáním optických vlastností monosacharidů byly zjištěny odchylky od vlastností, které by příslušely sacharidům odpovídajícím Fischerovým vzorcům sacharidů
- Rovněž stabilita sacharidů na vzduchu a ve vodném prostředí není u lineárních struktur taková
- Vysvětlení spočívá v tom, že molekuly sacharidů nejsou lineární, ale mají **cyklickou strukturu**. Dochází totiž ke vzniku **vnitřního acetalu**.
- Sacharidy s šestičlenným kruhem jsou odvozeny od pyranu a označují se jako **pyranosy**.
- Sacharidy s pětičlenným kruhem jsou odvozeny od furanu a označují se jako **furanosy**.

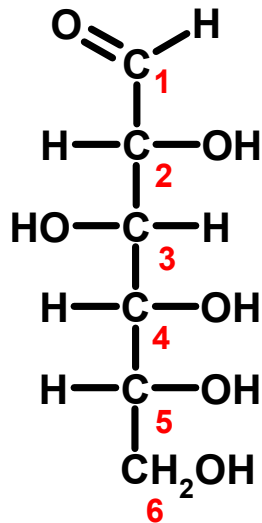
4H-pyran

furan

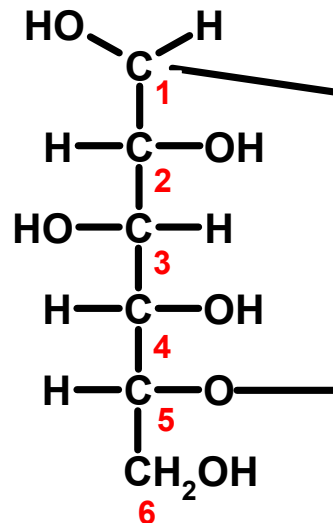
Haworthovy vzorce – odvození struktury

- Obrázek znázorňuje vznik cyklické struktury glukosy

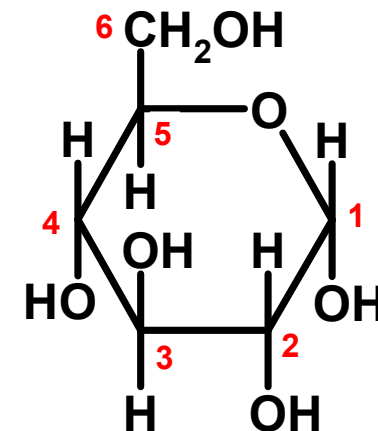
D-glukosa

Fischerův vzorec

α -D-glukosa

Tollensův vzorec

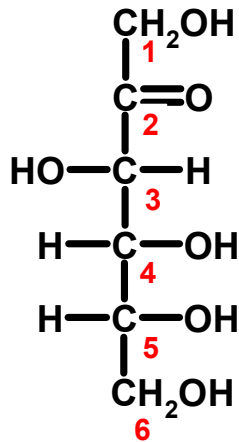

α -D-glukopyranosa

Haworthův vzorec

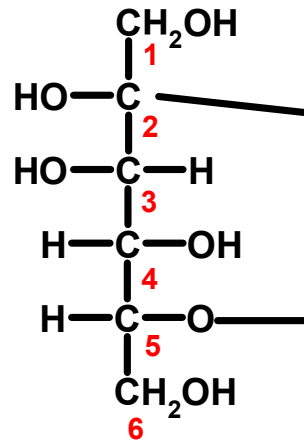
Haworthovy vzorce – odvození struktury

- Obrázek znázorňuje vznik cyklické struktury fruktosy

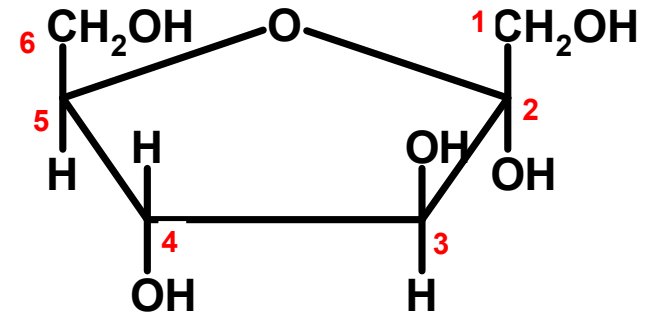
D-fruktosa

Fischerův vzorec

α-D-fruktosa

Tollensův vzorec

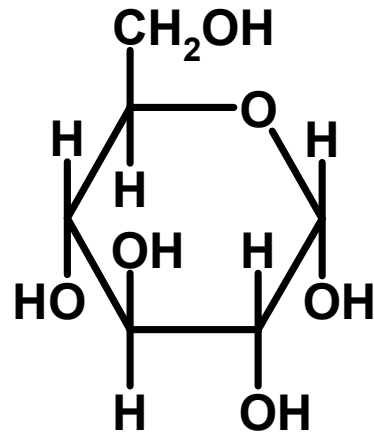

α-D-fruktofuranosa

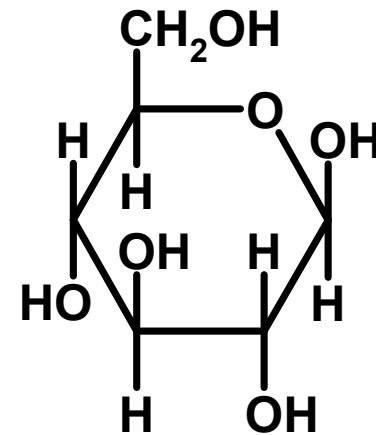
Haworthův vzorec

Haworthovy vzorce - anomery

- Vznikem cyklické struktury sacharidů vzniká na uhlíku C₍₁₎ nové opticky aktivní centrum. Izomery takto vzniklé se nazývají **anomery**.
- V názvu sloučeniny se typ anomeru vyznačuje řeckými písmeny alfa, resp. beta.

α -D-glukopyranosa

β -D-glukopyranosa

Použité zdroje a literatura

Mareček, A., Honza, J. *Chemie pro čtyřletá gymnázia 3 díl.* 1. vyd.
Olomouc: Nakladatelství Olomouc 2000. 250 s.
ISBN 80-7182-057-1

Obrázky a schémata na snímcích 2, 5 - 8 byly vytvořeny v programu
ISIS/Draw 2.5 společnosti MDL Information Systems Inc. (USA).

Obrázky a schémata na snímcích 3 a 4 byly vytvořeny v programu
ChemSketch 11 společnosti Advanced Chemistry Development Inc.
(Kanada).